

Wkład polskich organizacji pozarządowych w działania na rzecz suwerenności żywnościowej i walki z głodem

Wstęp

Istotnym czynnikiem wpływającym na polskie rolnictwo jest Wspólna Polityka Rolna (WPR) Unii Europejskiej z jej dotacjami. Na wsiach pojawiło się zjawisko „siania pod Unię”, czyli takich upraw których celem jest jedynie zaklasyfikowanie się do systemu dopłat UE. Dotyczy to także rolnictwa ekologicznego. Choć wciąż stanowi ono w Polsce zaledwie ok. 1% upraw, to w ostatnich latach notuje się jego wyraźny rozwój w związku z dopłatami UE. Niestety nie ma to znaczącego wpływu na dostępność produktów ekologicznych na rynku. Znaczna część produkcji idzie bowiem na eksport, a wiele gospodarstw w ogóle nie prowadzi produkcji na sprzedaż.

Rosnąca liczba środowisk rolniczych i konsumenckich w Polsce zaczyna dostrzegać skutki krajowych i europejskich polityk, które doprowadzają do uprzemysłowienia rolnictwa oraz wynikające zeń zagrożenia zdrowotne, społeczne i środowiskowe. Drobni rolnicy coraz głośniej mówią o konieczności odzyskania kontroli nad produkcją żywności oraz systemem rolnictwa, w jakim funkcjonują. Jednocześnie wśród konsumentów wzrasta zainteresowanie jakością i źródłem pochodzenia żywności. Coraz więcej organizacji pozarządowych wzmacnia to zainteresowanie przez promowanie tradycyjnych i ekologicznych sposobów wytwarzania lokalnej żywności oraz propagowanie wśród różnych grup społecznych odpowiedzialnej konsumpcji jako elementu codziennego życia. Aby jednak zaszły większe zmiany, przeobrażeniu musi ulec również krajowa i europejska polityka rolna i żywnościowa.

Działania na rzecz demokracji lokalnej

Polskie działania w zakresie suwerenności żywnościowej są jeszcze nader skromne, zwłaszcza jeśli suwerenność żywnościową zdefiniujemy tak jak organizacja Via Campesina, tzn. jako prawo społeczności do decydowania o swej polityce żywnościowej. Niemniej, istnieją w Polsce grupy społeczne dążące do reformy prawa w kierunku większego udziału obywateli we współdecydowaniu o sprawach lokalnych, np. o tym jak wydatkowane są gminne fundusze, co jest dobrym początkiem do działań na rzecz suwerenności żywnościowej. W Sopocie, po dwóch latach kampanii prowadzonej przez Sopocką Inicjatywę Rozwojową¹, rada miasta przyjęła przełomową rezolucję, która uruchamia proces budżetu obywatelskiego w tym mieście i to na całkiem znaczącą kwotę 3 milionów złotych. W Łodzi z kolei budżet obywatelski wprowadzony został w kilku radach osiedli, co jest dobrym rozwiązaniem w dużych miastach.

Działania na rzecz lokalnej żywności

Jeśli suwerenność żywnościową potraktować szerzej, jako powrót gospodarki żywnościowej do lokalności, jako działania na rzecz niezależności społeczności lokalnych od dostaw żywności spoza regionu, to takich inicjatyw jest w Polsce coraz więcej, choć z pewnością wciąż za mało.

W 2001 roku powstała Międzynarodowa Koalicja dla Ochrony Polskiej Wsi – ICPPC². Organizacja ta działa na rzecz zachowania małych, tradycyjnych gospodarstw rolnych, promuje rolnictwo ekologiczne i sprzeciwia się wprowadzaniu GMO do polskiego rolnictwa. Zostało to docenione przez osoby i instytucje głównego nurtu: liderzy Koalicji za swą działalność otrzymali nagrodę brytyjskich linii lotniczych, nagrodę Goldmana (tzw. ekologiczny Nobel) i Złoty Krzyż Zasługi od

¹ www.sopockainicjatywa.org

² www.icppc.pl

prezydenta RP. Siedzibę Koalicji, która mieści się w Ekocentrum ICPPC³ w Stryszowie odwiedziło wiele znanych osób m.in. Księżę Karol oraz... kandydatki na Miss Supranational 2010.

Z kolei Wydawnictwo „Zielone Brygady”⁴ Fundacji Wspierania Inicjatyw Ekologicznych⁵ zorganizowała w 2005 r. w Krakowie Festiwal Lokalnej Żywności⁶, podczas którego wystawiło się kilkudziesięciu drobnych producentów żywności z okolic Krakowa. Festiwal był też okazją do promocji dwóch publikacji: „Lokalna żywność, globalna pomyślność: Pakiet kampanijny”⁷ i „Powrót gospodarki żywieniowej do korzeni: Lokalne alternatywy wobec globalnego przemysłu rolnego”⁸ autorstwa Heleny Norberg-Hodge, Stevena Gorelicka i Todda Merrifielda.

Obecnie Fundacja EkoMost⁹ przygotowuje się do zorganizowania na jednym z placów targowych w Krakowie regularnego „EkoBazaru” z lokalną, ekologiczną żywnością. Podobna inicjatywa, pod nazwą „Biobazar”, działa od kilku miesięcy w Warszawie.

Co jakiś czas w różnych miejscach kraju pojawiają się próby założenia kooperatyw spożywczych i systemów „paczek żywnościowych” dostarczających ekologiczną żywność bezpośrednio od rolników do konsumentów, jednak niestety zwykle dość szybko upadają. Pośród najnowszych tego typu inicjatyw są Zielone Pola¹⁰ z Jordanowa oraz grupa Od Rolnika¹¹ spod Tarnowa.

Suwerenność żywnościowa i działania na rzecz spójności polityk europejskich

Prócz wymienionych działań na poziomie lokalnym, równie ważną kwestią jest spójność polityk Unii Europejskiej i jej krajów członkowskich w zakresie rolnictwa, handlu i współpracy zagranicznej z rozwojem zrównoważonego rolnictwa rodzinnego w krajach Globalnego Południa. Bez tego, społeczeństwa np. w Afryce nie mają szans realizacji suwerenności żywnościowej, gdyż ich lokalne rolnictwo jest niszczone przez niewłaściwe polityki krajów bogatych. Coraz więcej europejskich organizacji pozarządowych we współpracy z organizacjami rolniczymi z krajów rozwijających się angażuje się w rzecznictwo w tym temacie.

W ostatnich latach także polskie organizacje pozarządowe postanowiły przyłączyć się do tego typu działań. Już od 2006 r. przedstawiciele m.in. Polskiej Zielonej Sieci (PZS)¹², Polskiego Klubu Ekologicznego¹³ oraz Polskiej Akcji Humanitarnej¹⁴ brali udział w cyklu międzynarodowych seminariów zorganizowanych przez Kolektyw AlimenTerre, zrzeszający Francuski Komitet na rzecz Solidarności Międzynarodowej¹⁵ (*Comité français pour la solidarité internationale – CFSI*) oraz organizacje SOS Faim Belgia i SOS Faim Luksemburg¹⁶. Do uczestnictwa w trzech seminariach zaproszeni zostali także przedstawiciele organizacji rolniczych z Europy i Afryki, ruchów konsumenckich oraz decydenci polityczni.

³ www.icppc.pl/eko-cel

⁴ www.zb.eco.pl

⁵ www.fwie.eco.pl

⁶ www.zb.eco.pl/festiwal

⁷ www.zb.eco.pl/article/byCategory/48,1

⁸ www.zb.eco.pl/article/byCategory/199,1

⁹ www.ekomost.pl

¹⁰ www.zielonepola.com

¹¹ www.odrolnika.pl

¹² www.zielonasiec.pl

¹³ www.pkegliwice.pl

¹⁴ www.pah.org.pl

¹⁵ www.cfsi.asso.fr

¹⁶ www.sosfaim.org

Pierwsze seminarium odbyło się w Kamerunie i pozwoliło uczestnikom na sformalizowanie kontaktów oraz wymianę doświadczeń. Wśród biorących udział był m.in. ówczesny polski wiceminister rolnictwa, Jan Ardanowski.

Gospodarzem kolejnego seminarium była Polska – spotkanie miało miejsce w 2007 r. w Lublinie. Podczas seminarium polscy działacze wraz z przedstawicielami organizacji pozarządowych z krajów afrykańskich oraz m.in. Brazylii, Belgii, Francji, Luksemburga i Ukrainy opracowali tzw. Deklarację z Lublina. Trzonem dokumentu stał się skierowany do Unii Europejskiej postulat przyznania krajom Globalnego Południa prawa do integracji regionalnej i prowadzenia własnej polityki rolnej pozwalającej rozwijać zrównoważone rolnictwo i dążyć do osiągnięcia bezpieczeństwa żywnościowego. Deklaracja ta stała się podstawą wspólnego stanowiska europejskich i afrykańskich organizacji pozarządowych w postaci „Apelu o spójną politykę europejską”, wypracowanego podczas seminarium w Luksemburgu w 2008 r.

Od tego czasu zacieśnia się współpraca w zakresie rzecznictwa na rzecz suwerenności żywnościowej między organizacjami z Polski i innych krajów europejskich. Bierze w nich czynny udział także Polska Zielona Sieć. Działania rzecznicze skierowane są głównie do decydentów politycznych, w tym szczególnie do posłów do Parlamentu Europejskiego, których staramy się uwrażliwić na kwestie suwerenności żywnościowej oraz na konieczność większego uwzględniania przez europejskie polityki rolne, handlowe i rozwojowe sytuacji żywnościowej krajów Globalnego Południa.

W 2010 roku w Warszawie, w ramach kampanii WYŻYWIĆ ŚWIAT / ALIMENTERRE¹⁷, którą prowadzimy wraz z partnerami z Polski i Francji, odbyło się międzynarodowe seminarium „Spójność polityki Unii Europejskiej na rzecz rozwoju i suwerenności żywnościowej”. Wśród uczestników byli goście z Afryki i Europy, przedstawiciele Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Ministerstwa Rolnictwa, oraz reprezentanci polskich organizacji pozarządowych, w tym m.in. Polskiego Klubu Ekologicznego, Polskiej Akcji Humanitarnej, Instytutu Globalnej Odpowiedzialności¹⁸, Global Development Research Group¹⁹, Stowarzyszenia Homo Faber²⁰ i Społecznego Instytutu Ekologicznego²¹. Seminarium będzie kontynuowane w kolejnych latach kampanii w celu wzmacniania współpracy organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz koordynacji wspólnych działań.

Przedstawiciele kampanii WYŻYWIĆ ŚWIAT uczestniczą jako obserwatorzy w obradach Wspólnego Zgromadzenia Parlamentarnego krajów Afryki, Karaibów i Pacyfiku (AKP) oraz Unii Europejskiej (ang. JPA – Joint Parliamentary Assembly ACP-EU). W czasie obrad staramy się uzyskać poparcie parlamentarzystów z Europy i krajów AKP dla rozwiązań i decyzji politycznych spójnych z celami rozwojowymi, a zwłaszcza z walką z głodem i niedożywieniem na świecie.

Na obecnym etapie kampanii skupiamy się na polskiej prezydencji w UE, by wykorzystać ją do nagłośnienia m.in. konieczności większego uwzględnienia sytuacji krajów Globalnego Południa w pracach nad reformą Wspólnej Polityki Rolnej, uczynienia relacji handlowych Europy z krajami AKP bardziej sprawiedliwymi, oraz usprawnienia pomocy rozwojowej, by faktycznie służyła ubogim społecznościom oraz chroniła środowisko.

Do europarlamentarzystów docieramy za pomocą regularnie wydawanego międzynarodowego biuletynu oraz publikacji. W pierwszych dwóch latach kampanii wydaliśmy dwie broszury: „Na

¹⁷ www.globalnepoludnie.pl/wyzywic-swiat

¹⁸ www.igo.org.pl

¹⁹ www.gdrp.pl

²⁰ www.hf.org.pl

²¹ www.sie.org.pl

rzecz spójności polityk europejskich z działaniami zwalczającymi głód na świecie²² i „Wspólna Polityka Rolna bardziej solidarna z krajami Globalnego Południa”²³.

Polska Zielona Sieć prowadzi też wiele działań dla szerokiej publiczności. Po raz pierwszy temat suwerenności żywnościowej zaprezentowaliśmy w październiku 2009 roku w Warszawie, w ramach naszej cyklicznej imprezy NOC DLA AFRYKI. Zaproszeni przez nas goście z Gwinei oraz Francji podzielili się z uczestnikami swoją wiedzą i doświadczeniem. Wątkiem przewodnim pokazu filmowego oraz dyskusji był rozwój zrównoważonego rolnictwa rodzinnego, jako propozycji rozwiązywania, pogłębiającego się wraz z kryzysem żywnościowym i finansowym, problemu głodu na świecie. Na zakończenie imprezy zagrały dla nas m.in. legendy polskiej sceny niezależnej – Robert Brylewski i Paweł Kelner.

W ramach kampanii WYŻYWIĆ ŚWIAT organizujemy objazdowy Festiwal Zrównoważonego Rolnictwa ŚWIAT NA TALERZU. W 2010 r. odbyła się jego pierwsza edycja we Wrocławiu, Krakowie i Gliwicach. Na Festiwal składają się pokazy filmowe, wykłady i warsztaty dotyczące zrównoważonego rolnictwa i odpowiedzialnej konsumpcji, koncerty oraz pokaz wystawy plenerowej „Żywność i społeczeństwo”. W 2010 r. Festiwal połączony był z imprezami towarzyszącymi: Jarmarkiem Ekologicznym we Wrocławiu, „8. Objazdowym Festiwalem Filmowym WATCH DOCS. Prawa Człowieka w Filmie” w Krakowie oraz Kiermaszem Żywności Ekologicznej i Tradycyjnej w Gliwicach. W latach 2011 i 2012 Festiwal zawita do kolejnych miast.

W 2010 roku zorganizowany został też konkurs fotograficzny dla młodzieży „Rolnictwo – przyroda i człowiek”. Nagrodzone prace zostały opublikowane w wydany przez Polską Zieloną Sieć kalendarzu edukacyjnym na rok 2011. Kolejna edycja kalendarza na rok 2012 zostanie zilustrowana za pomocą prezentacji konkretnych przedsięwzięć i projektów na rzecz walki z głodem i ubóstwem realizowanych w krajach Globalnego Południa przez polskie i europejskie organizacje pozarządowe.

Wydajemy również publikacje popularyzujące wiedzę na temat suwerenności żywnościowej. W 2011 roku opublikowana zostanie książka „Żywność i demokracja”, której angielska wersja zostanie udostępniona w formie elektronicznej m.in. partnerskim organizacjom w krajach Grupy Wyszehradzkiej.

Kampania WYŻYWIĆ ŚWIAT dofinansowana jest ze środków Unii Europejskiej, International Visegrad Fund, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Oprócz kampanii WYŻYWIĆ ŚWIAT, Polska Zielona Sieć realizuje też program Akcja dla Globalnego Południa²⁴. Zawiera on w sobie trzy komponenty: współpraca z partnerami w krajach rozwijających się; kampania informacyjno-edukacyjna w Polsce na temat współpracy rozwojowej; monitoring polskiej polityki rozwojowej.

W ramach tego programu PZS współpracuje z organizacjami z regionu Volta w Ghanie w celu wspierania rozwoju lokalnych społeczności wiejskich (wsparcie m.in. dla pszczelarstwa, upraw ananasów i produkcji batiku).

Natomiast w ramach kampanii Kupuj Odpowiedzialnie²⁵, Polska Zielona Sieć prowadzi edukację konsumentów, by w swych zakupach kierowali się zasadami zrównoważonego rozwoju. Naciska też na producentów, by zaprzestali łamania praw człowieka i niszczenia środowiska.

²² www.globalnepoludnie.pl/IMG/pdf/Broszura_2010.pdf

²³ www.globalnepoludnie.pl/IMG/pdf/Broszura_2011.pdf

²⁴ www.globalnepoludnie.pl

²⁵ www.ekonsument.pl

Na koniec warto też wspomnieć pokrótce o kilku innych polskich organizacjach prowadzących działania na rzecz walki z głodem i ubóstwem na świecie oraz na rzecz zrównoważonego rozwoju:

Instytut Globalnej Odpowiedzialności²⁶ rozpoczął niedawno kilka projektów mających na celu podniesienie świadomości polskiego społeczeństwa na temat suwerenności żywnościowej, zrównoważonego rolnictwa i problemu tzw. „land grabbingu”. Ponadto, współpracuje z partnerską organizacją rolniczą w Ugandzie.

Stowarzyszenie Doradców Gospodarczych Pro-Akademia²⁷ uczestniczy w międzynarodowym projekcie na rzecz zwiększenia świadomości polskiego społeczeństwa w zakresie wpływu Wspólnej Polityki Rolnej na sytuację społeczno-ekonomiczną Afryki Subsaharyjskiej

Zielony Instytut²⁸ był inicjatorem wspólnego stanowiska polskich organizacji pozarządowych na temat reformy Wspólnej Polityki Rolnej w duchu zrównoważonego rozwoju.

Fundacja Indigena²⁹ działa m.in. przeciw przemysłowej hodowli zwierząt, która stanowi zagrożenie dla rodzimego rolnictwa i środowiska naturalnego.

Fundacja EkoRozwoju³⁰ od lat organizuje Jarmarki Ekologiczne oraz wspiera zachowanie rzadkich gatunków roślin uprawnych i zwierząt hodowlanych.

Polskie Stowarzyszenie Sprawiedliwego Handlu „Trzeci Świat i My”³¹ od wielu lat propaguje i sprzedaje produkty Sprawiedliwego Handlu. Ponadto, wraz z Polską Zieloną Siecią i innymi organizacjami utworzyło Koalicję Sprawiedliwego Handlu³² zajmującą się promowaniem i rozwijaniem ruchu Sprawiedliwego Handlu w Polsce.

Andrzej Żwawa
Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć
ul. Sławkowska 12, II p.
31-014 Kraków
Polska
email: info@zielonasiec.pl
tel./fax: +48 12 431 28 08

www.zielonasiec.pl – www.globalnepoludnie.pl – www.ekonsument.pl

Artykuł powstał przy wsparciu finansowym Unii Europejskiej. Za jego treść odpowiada Polska Zielona Sieć oraz jej partnerzy i w żadnym stopniu nie może być on postrzegany jako odzwierciedlenie stanowiska Unii Europejskiej. Artykuł powstał także w ramach projektu „Środkowoeuropejskie partnerstwo na rzecz zrównoważonego rolnictwa i suwerenności żywnościowej” dofinansowanego ze środków International Visegrad Fund.

²⁶ www.igo.org.pl

²⁷ www.proakademia.eu

²⁸ www.zielonyinstytut.pl

²⁹ www.indigena.pl

³⁰ www.fer.org.pl

³¹ www.sprawiedliwyhandel.pl

³² www.fairtrade.org.pl